

NA SAMOTĚ

„Světlých“ bylo na samotě. Ve dne bylo málo koho kolem vidět. V noci spíše se oživila stezka, která nedaleko chalupy k hranicím vedla, pomezním strážníkem aneb podloudníkem, jenž jako stín přeběhl, aby v houštině lesní zmizel. Chaloupka „u Světlých“ stála na samých hranicích v lesnatém ouvale, opírajíc se o lesnatou stráň malého vršku. Kol rozkládala se malá vysočina, pod níž se táhlo žďárecké údolí. V chalupě však nebylo tak ticho jako kolem. Za stavem hlučel starý Světlý, jehož vlasy již bíle prokvétaly. Malá a šerá byla jeho světnička, ale poklid a spokojenost se v ní uhostily. Stěny její nejsou natřeny vápnem. Strop černý, krví natřený, leskne se a na příčném jeho trámu leží veliká, v hnědé kůži vázaná kniha, jejíž ořízka červeně je omalována. — Šero je dosud ve světničce. Slunéčko nedávno vyšlo a musí se dřív po modravých horách poohlédnout a šero a mlhu z údolí zaplašit — pak teprve navštíví světničku u Světlých. — Starý Světlý v košili a spodní kalhoty oblečen sedí za stavem a pilně člunek pohání. Venku na záspí ozval se zvučný hlas pějící veselé smutnou píseň.

Starý ustal na chvíli v práci a pohlížel k otevřeným dveřím, v nichž objevila se pěkná hlavička s černými vlasy. „Že pak už jednou jdeš! — Cos dělala tak dlouho na pastvě?“

Štíhlá dívka vkročila do světnice a za ní dvě bílé kozy. „Tak vidíte — takhle mi pořád dělaly — byly neustále ve škodě.“

„Tys, myslím, také neseděla. — Ale dělej a přines snídani, bude již uvařena.“ „Huš — do chlívka!“ vzkřiklo veselé děvče a vyhnalo kozy ze světnice, jež přeběhnuvše přes síň skočily otevřenými dvírkami do svého chléva. Děvče přiskočilo k plotně. Bylo nejmladší dcerou Světlého, jemuž ostatní děti již pomřely. Lidka byla osmnáctiletá, štíhlé postavy, snědé pleti, černých očí a vlasů. Světlý žil na samotě a byl skoro také samotář. V neděli chodíval do měství místo mezi sebou dělali. Rozuměl on lecčemu, co nikdo ve vsi neznal, a uměl s každým pohovořit. Byl za mladých let daleko ve světě. Ve vsi ho měli ve vážnosti, říkali, že je rozšafa a kus notára. Chodili často k němu na radu, a potřeboval-li kdo co na úřad, dal si to napsat u Světlého. V prázdných chvílích vzal s trámu starou kroniku českou a přivázav si brejle se žlutým kováním, čítal pilně.

Ale ta jeho Lidka nebyla po něm. Chodila v neděli na hrubou; lidé vidouce ji pohlíželi za ní. „To je Světlých Lidka — ten divous!“

„A co se divíte. — Je z lesa. Jako vyjevená, a jak se vyfintila!“

„To je mi podivno. Starý Světlý takový rozuma, ale to děvče nechá dělat, co jen chce. Všecko na ni pověší.“ Vyjevená! A Rakův Vít byl rád, když se jí na její velké, černé oči mohl podívat. Ona však o něj nestála. Podívala se na něj a pak zas na ostatní hochy a všecky si je směle přeměřila. Nejmilejší jí byl Stateckých Jeník, jenž nejraději a nejprudčeji s ní tančil. S ním si zarejdila, až jí líce živějším nachem se zbarvily a oči zazářily, jako jiskry. Lidka uměla tančovat! Hoši si ji chválili, že je jako pírko. — Den, o němž jsme již vyprávěli, chýlil se k západu. Před ouvalem na široké mezi seděla Lidka v trávě, v níž zvonky promodrávaly a mateřídouška libě voněla. Kozy se pásly nedaleko. — Lidka hleděla k vysokému Boru v Slezsku, jehož skály v lesku slunce zapadajícího se rděly. Polohlasitě si popěvovala píseň, ani nevědouc, že zpívá. Mysl její bůh ví kde těkala. Šátek spadl jí s hlavy na ramena a odkryl černé, bohaté rulíky. Nad čelem chvěla se ve větru uvolnivši se kadeř černých vlasů. — Na jednou se obrátila. — Před ní stál mladík vysoké postavy, ubledlých tváří, maje uzel pod paždí a v pravé ruce trnovou hůl. Lidka se nelekla. Upřeně hleděla do tváře ne příliš sličné, v níž se úžas jevil. Hoch chtěl promluvit — ale slovo mu uvázlo na rtech. Přes tvář přelétl mu červánek. „Jdu dobře tudy k Světlým?“ tázal se konečně. — „Ano — tudy po mezi — tam ta chalupa je u Světlých.“ A již odcházel. Před ouvalem se ohlédluv zpozoroval, že se to děvče na mezi za ním dívá.

„Co to zač?“ myslila si. — „Co u nás chce? Divný hoch — stojí tu jako dřevěný.“

Vyskočila a vyhnavši kozy z jetele, do něhož se nejsouce vytrhovány zabraly, hnala je domů, pozpěvujíc. —

Před chalupou seděl starý Světlý kouře z krátké dýmky. Vedle seděl cizinec, se starcem rozmlouvaje. Lidka se nemálo podivila, když jí tatík vyprávěl, že cizí ten mladík je Vavřinec Světlý, druhý její bratranec. — Otec jeho, bratranec starého Světlého, vystěhoval se ze Žďárek do kraje. Tam zemřel nic po sobě nezanechav. Před smrtí svou uložil synu svému Vavřincovi, aby došel do rodných hor k strýcovi, ten že mu snad nějaké zaměstnání zaopatří. Starý Světlý klonil zadumanou hlavu. Po chvíli vyjasnilo se jeho čelo a uchopiv se pravice Vavřincovy pravil: „Zůstaneš u nás. Uvidíme, co se dá dělat. — Lidko, přichystej večeři a ustel Vavřincovi, bude as po cestě umdlen.“

Lidka odskočila jako laň do chalupy, odkudž brzo její veselá zazněla píseň.

„Je trochu divoká,“ pravil Světlý, „ale má dobré srdce. No, však vy se seznámíte.“

Potom odešel do světnice. —

Vavřinec seděl sám na lavičce hledě na protější lesnatou stráň a ouvalem ven na tichý, v šero se halící kraj.

Takového přijetí neočekával. Nebožtík otec chválíval starého Světlého a věru, mluvil pravdu. A zas se viděl na mezi a hleděl zas na ty jiskrné oči pod černým obočím. —

Divná věc, od toho obrázku nemohl se rozloučit. Byl tak spanilý a divně, jako nikdy ještě, bylo mu u srdce. — Na nebi zasvítla hvězda, Vavřinec poohlížel na ni zamyšleně. — Když odní oči odvrátil, viděl před sebou štíhlou postavu dívčí, černé zářící oči a usmívající se červené rty. To ona, na kterou myslil. Divně mu to projelo srdcem. Zdálo se mu, že ta hvězda, na kterouž byl prve poohlížel, tiše sletěla a v hezké toto děvče se proměnila.

„Stýská se ti?“ tázala se usmívajíc.

„O ne —“ vzdychl Vavřinec.

„Ono se ti nebude u nás stýskat — nesmí — však já tě rozveselím! Ale pojď, večeře čeká.“ Veselé vešla do světnice a vážně za ní vstoupil Vavřinec. — Když Lidka se na lože kladla, přemýšlela o Vavřincovi: „Nějaký báta to bude — pořád zamračený, nemluva, a hezký také není.“ Ulehla a spala pokojně.

Vavřinec však viděl neustále ve snu tu veselou kozačku, svou sestřenici.

Starý Světlý seděl zamýšlen na svém loži. Přemýšlel o budoucnosti svého dítěte. Proč právě dnes. — Dole ve vsi odtruboval ponocný dvanáctou, když starcovo zemdlené víčko k spánku oči zastřelo. —

Léto minulo a podzim. Nastala zima. U Světlých bylo vše zas jako dříve. Jen hlučněji bylo ve světnici, a jak by ne! Lidé, kteří za večera kolem šli, viděli dvě lampy od stropu viset. Stěny chalupy se více otřásaly než jindy. — Vavřinec dělal také za stavem. Nenaříkal si nikdy starý Světlý, že toho hocha k sobě vzal. Vavřinec byl jako jeho vlastní syn. Také si toho zasluhoval. Pracoval pilně za dva, vykonal vše, co bylo potřeba, nemiloval toulku a k muzikám by snad ani nechodil, kdyby toho divousa Lidky nebylo. Té udělal všecko po vůli. Všecko škádlení a šelmovství jí odpustil, nikdy se na ni nerozhněval, ano snažil se, aby byl sám veselým. Nejmilejší však mu bylo, když mohl se strýcem ke kamnům za stůl usednouti. Tu vzal knihu, starou kroniku, a četl jasně a s chutí děj po ději. Starý zbožně naslouchal přerušuje čtení poznámkami a výklady. Často zabloudilo oko Vavřincovo na Lidku, jež vedle otce o zelená kamna se opírala. Jasnéji a živěji četl, když viděl, že oko Lidčino na něj jest upřeno a že pozorně poslouchá. —

Vavřinec si zamiloval čtení a zvláště tu starou kroniku. Rád býval o samotě a přemýšlel. Světlý se usmíval, když viděl dceru svou sedící vedle Vavřince na lánce před chaloupkou. — Po vánocích začal Světlý pokašlávat. Byl v N. u soudu s jedním sousedem ze vsi a nastudil se. Naříkal hned, jak domů přišel. — „Bylo to na mne mnoho — myslil jsem, že ještě něco snesu, ale vidím, že to již se mnou nejde.“ —

Býval zamýšlenější a často pohlížel na Lidku. Nemoc se nelepšila. Již jen chvilkami dělal za stavem a pak zas musel odpočívat. Jak blahořečil, že má Vavřince. Ten se o všecko nyní staral, pracoval dvojnásobně, aby jen nouze do chaloupky se nedostala.

Jednou odpoledne, když Lidka do městečka odešla, zavolal si starý Světlý, sedící u kamen v kožichu, Vavřince, jenž za stavem pilně pracoval. „Vavřinče,“ pravil, „chceš tady v chalupě zůstat?“ Udiveně pohlédl Vavřinec na starce, jenž usmívaje se pravil:

„Nekoukej — jsem již stár a jednou nohou v hrobě —“ Vavřinec teď teprve zpozoroval, že strýc je mnohem bledší, že více má vrásek než jindy a že oko jeho jen mdle září. — Ulekl se.

„Vidíš, hochu, mám tě rád — přál bych ti, aby se ti dobře vedlo. — Mám

také starost o Lidku. Pozoruji, že ji můžeš vystát. — Byl bych nerad, kdyby přestali říkat u nás „u Světlých“. Rozumíš mně?“

Vavřinec stál před starcem pln úžasu. Porozuměl mu. Na to ještě nikdy nebyl pomyslil. On byl spokojen, jsa nablízku Lidky, a myslil, že to tak i nadále bude. On ji miloval. —

„Myslíš-li, že byste byli spolu spokojeni?“ —

Vavřinec uchopil se pravice starcovy. Oči jeho zazářily a zašeptal: „Rád bych, strýče,“ pak ale zasmušiv se dodal: „Jen jestli Lidka —“ a zamlčel se. —

„Buď bez starosti.“ —

Stalo se, jak starý Světlý pověděl. Lidka se sice nemálo divila, když uslyšela, že má být nevěstou, ale pak se jí to zalíbilo — zasmála se a těšila se jako dítě. —

Dostala na nové šaty, pěkný věnec a Vavřinec jí kupil zlatý prstýnek.

Světlý i Vavřinec domýšleli se, že Lidka miluje. Byli šťastni. Byla svatba v úterý o ostatcích. „Tenkráte se asi starý notár zmýlil,“ povídali. — Dlouho nežil starý Světlý s novomanželi. — Ulehl nadobro a musili zavolat kněze. —

Světlý louče se s dětmi svými tiše skonal.

Lidka klečela hořce plačíc u lože otce svého a u hlavy stál Vavřinec tiše s hlavou sklopenou. Na tváři jeho rozložil se mrak zármutku, k jehož umírnění slzí neměl. — Lidka šla do městečka pro rubáš a jiné k pohřbu potřebné věci. Vavřinec odešel dolů do vsi, aby objednal rakev a poprosil Stateckého, aby zemřelého otce k hrobu odvezl. Ticho bylo kol chaloupky, nic nerušilo spánek umrlého starce, jenž ležel ve světnici. Naposled ozářilo slunce jeho bledou tvář. — Brzo zmizelo za horami a šero se rozložilo kol. —

U rakve, v níž Světlý spočíval, klečela Lidka tiše se modlíc a u hlavy, kde hořela lampa, seděl zadumaný Vavřinec. Když ranní svit okénka ozářil, klečela ještě Lidka majíc hlavu o stolici, na níž rakev stála, opřenou. Usnula — Vavřinec dosud bděl. Brzo zarachotil vůz po kamenité, horské cestě a s ním přišlo několik sousedů žďáreckých. Zatloukli víko, a majíce hlavy obnaženy, vynášeli starého notára. Na prahu domácím udělali nad rakví kříže. Mrtvý se loučil se svou chaloupkou. Na voze bílou plachtou pokrytém ležela rakev. K ní usedla Lidka v červenou jsouc plachetku zahalena. Plakala.

Celeďn vsednuv na podsedního koně odjízděl zvolna do údolí. Sousedé kráčeli tiše za vozem.

Po smrti Světlého nebylo již tolik hluku v chaloupce. Vavřinec pracoval

nyní sám a Lidka neměla již tolik práce se soukáním. Chodila nyní častěji do lesa, odkudž když jednoho dne přišla, nenašla více otcův stav v šerém koutě. Vavřinec jej odnesl za její nepřítomnosti na půdu. — Zastavila se překvapena, když prázdné místo uzřela.

„Pořád se mně zdálo, že tátá jen tak někam odešel, že zas přijde, ale teď vidím —“

Nedomluvila a oči její se zalily slzami.

Vavřinec jsa pohnut stál nedaleko.

„Každé noci se mně o něm zdá. Dnes jsem ho viděla, jak seděl pod starou jedlí s knihou a já byla u něho. Najednou jsme slyšeli veliký hluk blízko nás. Viděla jsem několik auseráků s tebou se práti. Chtěla jsem vykřiknout —“

„A probudila ses. Včera jsme seděli pod starou jedlí a mluvili jsme o nebožtíkovi. Šel právě kolem ten nový auser, ten mladý, a to se ti všechno spletlo.“

„Máš pravdu, ten mladý, hezký byl také mezi nimi.“

Vavřinec se podíval na svoji ženu. — Starého strýce, jenž mu druhým otcem byl, ztratil. Tím upřímněji lnul nyní k ženě své. Nikdo by v tom mlčelivém, chladném muži nehledal tolik lásky. Někdy se vyjasnila jeho tvář. Objal svou Lidku a ta se naň usmála. Někdy ale na něj udiveně hleděla, aneb se zamračila z náruče se mu vyvinuvši. Tiše odloudal se tu Vavřinec k stavu a hlučel brdem, až se chalupa otřásala. Tu se mu Lidka hlasitě zasmála. —

Týden za týdnem ubíhal jako voda v potoku. Tráva zežloutla a květy povadly. Lidka již nechodila každou neděli do kostela.

Země ztuhla a první sníh poletoval ve studeném větru. Lidka již málo truchlila a nepříliš často vzpomínala na svého otce. Minuly vánoce a příšly veselé skotačivé ostatky. — Dole ve vsi bylo hlučno a veselo. Odpoledne chodily maškary, medvěd z hrachoviny, muzikanti s velkými nosy a brejlemi hrající na trumarinu a harfu, a vyváděli takých kousků, že by se nejsmutnější člověk zasmál. Jen u Světlých bylo ticho. Bílý sníh se rozkládal kolem. Kdyby vrány ve mlhavém vzduchu nepoletovaly, bylo by tu jako po vymření.

Lidka stála u okna a dívala se zamyšleně k Ždárkům. Vavřinec seděl u kamenného ohniště a četl ze staré kroniky. Čelo jeho bylo zachmuřeno. Lidka se často po něm ohlédlala, ale zas hned pohlížela oknem. Zdálo se, že ji něco tížilo, což se vysloviti bála.

Soumrak rozložil se po krajině a tišinou zazněly zvuky hudby. Byla ve vsi slavná muzika.

Lidkou to trhlo. Oči se jí zaleskly. Ohlédla se po Vavřincovi, jenž knihu odloživ a ruce zkříživ na ženu pozíral. Zraky jejich se setkaly.

„Slyšíš? Muzika!“ pravila konečně Lidka. „Tam dole slaví jinak ostatky,“ a usmívala se. Vavřinec by byl za takový úsměv všecko dal; tvář jeho se vyjasnila, ale hned se vzpamatovav pravil:

„Chceš jít k muzice?“

„Tady je tak smutno, jsme sami dva. Mohli bychom se tam na chvíliku podívat.“

Vavřinec vstal.

„Zapomnělas na tátu? A kdyby ne, co by nám lidé řekli. Tatík jím sotva vychladl a již chodí k muzikám.“

Lidka mlčela. Sklopivši hlavu, hrála si se zástěrkou.

„Což nám musí být, Liduško, smutno? Lidko, Lidko! Kdybys mne měla tak ráda, jako já tebe, nestýskalo by se ti po muzikách.“ Přistoupil k ní a objal ji. Ona se mu bránila, snažíc se z náruče se mu vyvinouti.

„Lidko, což mne nemáš ráda?“

„Kdopak bude o tom mluvit!“ a vytrhla se mu.

Pronikavé písknutí se venku ozvalo. Vavřinec sedě s hlavou sklopenou si toho nevšímal — Lidka však běžela k oknu.

Kolem po stezce ku Žďárkům kráčel strážník pomezní, v plášt jsa zahalen. Pohlížel bedlivě do oken chaloupky, a když uzřel Lidku, pokývl několikráte hlavou a usmíval se, ač nevzpomněl snad, že Lidka v šeru úsměvu toho nevidí. Když Lidka tak bedlivě oknem vyzírala, přistoupil i Vavřinec k oknu. V šeru večerním poznal přece pomezního strážníka a jako bleskem připomenul si slova Lidčina: „Toho mladého, hezkého.“ Vavřinec pohlédl ostře na svou ženu. Strážník kýval rukou na soudruha, jenž opodál za ním kráčel. Sešli se a zmizeli nato v mlhavé noci.

Vavřinec odešel od okna. Rozsvítiv lampu, sedl za stůl ke knize. Opřev hlavu o ruce počal čísti. Četl, a četl, oko jeho bloudilo po řádcích, ale nemohl by říci, co četl. Pak utkvěly jeho oči na velké, zkroucené začáteční písmeně a dumal. Tesklivé myšlenky tísnily jeho duši. Měl z celého srdce ženu rád a nyní den co den, ba každé chvíle poznával, že ona jej tak nemiluje, ba snad ani nemiluje. A že ji tak miloval, vzbudil se v srdci jeho ukrutný červ, žárlivost. Teď teprve mu napadlo, že vidí tak často onoho mladého strážníka kolem chodit. Snad Lidka? Ne — ne, vždyť nic nezpozoroval. A přec tak pilně ven vyhlížela.

Vstal a s hlavou skloněnou chodil dlouhými kroky po světnici. Lidka zátiž již byla usedla na židli u postele. Kulaté rámě položila na pelest a brzo na složila i hlavu. Připomínala sobě, jak asi teď muzika hraje, jak celá ves je veselá. Vmyslila se do hospody a myslíc sklopila oči — až je spánek zavřel. A ještě ve snu byla u muziky a tančila vesele, až jí líce vzplanuly, s mladým strážníkem, jemuž zelený upjatý kabát tak pěkně slušel. Klonil se k ní usmívaje se a líbal její ústa. — Ten sen!

Vavřinec se zastavil u své ženy. Byla tak krásná. Temné bohaté vlasy padaly jí přes bílou košili na pěkných řadrech, dlouhé hedvábné řasy stínily černé oči, líce se rděly a ústa se usmívala! Vavřinec rozechvěn stál nad ní. Zapomněl na svůj hněv, na trudné myšlenky i žárlivost. Sklonil se k ní a políbil její červené rty.

* * *

Bylo o vzkříšení. Kolem kostela hronovského bral se po hřbitově slavný průvod. Pod nebesy, jež dva nejpřednější měšťané a dva představení z okolních vesnic nesli, kráčel pan farář žehnaje lidu tělem Páně. Kaplan před ním kráčel s kaditelnicí. Kdykoliv se kněz zastavil, zavřily bubny, trouby zahrály hlučnou intrádu, se zvonice hučely slavně zvony a mezi tím zaznívaly výstřely z hmoždířů, které starý Michálek za hřbitovem vypaloval. Pak zavzněl zas zpěv lidu a jásavé mocné hallelujah neslo se jarním večerem. Na konci průvodu mezi ženskými kráčela také Lidka. „Hallelujah, hallelujah,“ předpovídal učitel a celý dav zpíval po něm i Lidka. Halle — znělo jasně z jejích úst — však nedopěla. U vrátek hřbitovních postavilo se několik pomezních strážníků, v jejichž čele byl „ten mladý, hezký.“ Byl to statný jonák. Štíhlou jeho postavu objímal těsně zelený kabát s bílými knoflíky. Tvář jeho byla krev a mléko, oči jen hrály a nad svrchním rtem černal se mu mladistvý vous. Vlasy měl černé a kadeřavé. Oči jeho zaleskly se, když Lidku spatřil. Lidka to viděla, zdálo se jí, že se pousmál — zatemnilo se jí před očima, cítila, jak se jí krev k srdci sráží a pak prudce do hlavy žene. Odvrátila se. Ale zas se jí zdálo, že vidí ty černé oči, tu hezkou tvář a černé kučery nad bílým čelem. Vtom zavřily bubny a všechn lid klekal na zem, aby přijal požehnání. Hluboko klonila se k zemi, žehnala se svatým křížem mnohokrát po sobě. Byla by klečet zůstala, kdyby ji strkání jiných neprobudilo. Sotva se dočkala konce slavnosti. Nevěděla, že strážník se brzo ze hřbitova ztratil. Nešla se ždáreckými domů. Sama se pustila poli k samotě. —

Přejde tento lesík v poli a již uvidí chaloupku. Na kraji lesa ale se zastavila. U stromu stál strážník, „ten mladý, hezký“, jenž, když Lidku uviděl, několik kroků jí šel vstříc. — Lidka nevěděla, co má dělat. Chtěla se obrátit a uprchnout, však nohy její byly jako zkamenělé.

Strážník ji zdvořile pozdravil usmívaje se.

Lidka neodpověděla. Konečně se přemohla a již učinila krok, aby odešla. On ji však uchytíl za ruku a tiskna ji, pravil lichotivým hlasem: „Proč utíkáte? Nebojte se mne. Je vás tak málo vidět, jste jako v klášteře. A taková hezounká ženuška se nemusí skrývat. Za týden je muzika. Mohu se těšit, že vás tam uvidím? Váš muž vám nepřeje žádné radosti. Přijdete tam? Ó, přijďte, vy hezoučká.“

Lidka se teprv nyní osmělila naň podívat. Jeho hlas byl tak lichotivý, divně dojímal její srdce. Uzřela jeho hladkou, usmívající se tvář — zářící oči. Hned zas sklopila zraky.

„Přijdete?“ šeptal znovu.

„Nevím,“ vyrazila konečně ze sebe a již se mu vytrhla a ubíhala k chalupě, nad níž se hvězdička leskla.

„Dobrou noc,“ slyšela za sebou. Neviděla již strážníka, jenž za ní dlouho pohlížel. Chvíli stála před chaloupkou, aby se vzpamatovala. Přes mladé osení vál vlažný větrík a ochlazoval horké její čelo.

Bůh ví, kam Lidka Světlých dala tu svou obyčejnou smělost. Takhle by s ní nikdo nesměl jednat. Hněvala se na sebe, hněvala se na něho, na toho smělce. A přec nic zlého nežádal, a mluvil tak sladce, tak upřímně.

Vavřinec se divil nemálo, že jeho mladá žena byla tak zamýšlena.

Ptal se jí laskavě, jestli jí něco je.

„Nic, co by mně bylo,“ byla její odpověď.

* * *

Tak veselo ve žďárecké hospodě na čas nebylo.

Muzika hrála, až se celé údolí ozývalo, a hoši byli tak rozjařeni, že výskot jejich daleko se rozléhal. Pan hospodský z toho měl radost. Běhal upocený jak čamrda. Dělal vtipy, až se všichni smáli. Měl tolik hostí, že si musel vzít pomahače, jenž bez kabátu v bílé zástěře, nose pivo i kořalku vysoko nad hlavou, kolem pobíhal. Bylo to divení, když i ze samoty přišli. Vavřinec vstoupil s jasnou tváří a vedle něho vykračovala si Lidka. Měl jen to přec krásnou ženu

ten Světlý. Věru, žádná se jí nevyrovnala, ač neměla zlatníky křížové na krku. Od velikonoc byla Lidka tak hodna a laskava, že již zapomněl na všechny ty nemilé okamžiky, kterých byl zažil, že doufati počal v lásku Liduščinu. Dnes přišla z nešporů a odstrojivši se, chtěla šaty vynést na půdu do truhly. Vavřinec usmívaje se, zastoupil jí cestu. „No jak, Liduško, podíváme se?“

„Kam?“ tázala se tato usmívajíc se.

„Jen tak nedělej! Dnes je muzika — půjdeš?“

Vavřinec viděl, jak se Lidce oko zablesklo, však nezpozoroval, jak divné se jí zmocnilo zachvění. — Když vstoupili do světnice, bleskem porozhlédla se Lidka kolem a čelo se jí na okamžik zachmuřilo. Když však přišla mezi své družky, také již většinou vdané, vyjasnila se její tvář a brzo bylo slyšet její zvučný smích. Zahráli. Lidka nevyšla skoro ani z kola. Vavřinec seděl zatím mezi sousedy u stolu při pivě s nimi rozmlouvaje. I on musel do kola. Ač se bránil, vymlouval, musel, Lidka jinak nedala. A když odtančili, chválila, že to dost dobře chodilo.

Vavřinec sedl zase mezi sousedy a Lidka rozmlouvala hlasitě u okna se známými. Náhle umlkla. Zardělé její líce zbarvily se do temna jako pivoňka. Na štěstí zahráli, a již se točila Lidka v kole. V síni zabřinkaly šavle. „Strážníci,“ povídali si, „také mohli zůstat.“

„Jsou tu jen pro zlost a soužení.“ Lidka dobře zaslechla šavli a viděla kolem okna mihnout se čapku se stříbrnou proužkou.

Pan hospodský ale nehněval se, že přišli. Znal on své hosti a věděl, že ti pánové od šavle mají „tyto“, a když se dali do bouření, zanechali mu, co za řec stálo. Usedli a dali se do pití. Na kraji seděl ten hezký, jenž, když rdíci Lidku v kole uzřel, líbezně se usmál. Černé oči zableskly po něm a zas se sklopily. Bylo veselo. Hoši výskali a tančili nedabajice těch zelených ptáků. Kdo ale vše kolem bedlivě pozoroval, poznal, že leckdy hoši na sebe mrkli, a tu i tam slovo si pošeptali.

Ve Vavřincovi to trhlo, když uviděl toho mladého strážníka, jemuž tři hvězdičky na límci se skvěly. Zavolal Lidku, nabízel jí pít, rozmlouval s ní a vyptával se na všelijaké věci, jen aby ji zdržel. V tom znenadání stál před ním strážník a klaně se prosil Lidku i jeho o dovolení k tanci. Lidka usmála se a kývla hlavou; Vavřinec něco zahučel. A již byli v kole! To jste je měli vidět! Tak nikdo nedovedl tancovati. Kolo jim nestačilo, rejdili z rohu do rohu a zas dokola, až se člověku hlava zatočila.

Usmívajíce se upozorňovali sousedé Vavřince, jak jeho žena tančit umí, a jeden se mu smál, jestli by on tak dovedl? Vavřinec se usmíval, hleděl pozorně na tančící párek a zdálo se mu, že ten zelený ptáček Lidku k sobě tiskne, teď jí něco pošeptal — ona se usmála. Vavřinec vstal a zas sedl. Bylo mu tak, že by se na toho smělce mohl vrhnout a jej oknem vyhodit. Ostatní strážníci tančili také. Hoši stáli kolem a zřeli, jak jejich nejhezčí dívky s těmi „auseráky“ se veselí. Vřelo to v nich. Již spolu šeptali, již se umlouvali. Teď pokývli hlavou, ušklíbli se. Stateckých Jeník zardělý, rozjařený, bez kabátu, vzal dívku k tanci a výsknuv divoce vletěl jako vítr do kola. Narazil silně do jednoho strážníka a jako by se nebylo nic stalo, tančil dál a zas vrazil do druhého. Ten se ohlédl zuřivě po Jeníkovi a vzkřikl: „Pozor, chlape!“ Jeník jakoby nic. Přetančil jednou dokola a zas narazil na téhož strážníka.

„Pacholku, pozor! Koukej na cestu,“ sipěl strážník; vousy se mu pod nosem naježily a zpité oči mu vystoupily navrch. Již to bylo! Jeník se zastavil. Nezůstal strážníkovi dlužen, jenž se na něj sápati počal. Již se kupili hoši kol Jeníka, strážníci kol svého druhu. Hrozby a hromové nadávky zněly zakouřenou světnicí. Hudebníci hráli, aby hádku přerušili, hospodský přiběhl, aby strany roztrhl. „První muzika, a již musí být pranice!“ a obořil se na synky. Zle však pochodil. Jeden ho chytl za ruku a odstrčil ho stranou. Hluk rostl, již se právě zdvíhaly. Děvčata skákala na lavice aneb vybíhala do síně. Vavřincovi zaleskly se oči. Najednou ale vyskočil k chumáči uprostřed světnice. Tam v koutku zpozoroval Lidku, již držel hezký strážník kolem pasu, sladce s ní hovoře. Užil toho hluku, aby jí něco pověděl. Jako raněný lev vmísil se Vavřinec mezi chasníky. On vše rozhodl. Rána padla a již nastal krutý boj. Vavřinec přiskočil k mladíkovi, vytrhl mu Lidku a než se toho nadál, padaly rány. Strážníci tasili šavle, však nebylo nic platno. Chasníci již dlouho tajili nenávist svou proti strážníkům, kteří směle s dívkami si počínali, a nenávist ta našla dnes průchod. Brzo letěli někteří oknem a druzí hledali dvéře, aby se útěkem zachránili.

Bylo po muzice.

Vavřinec kráčel mlčky domů vedle své ženy.

Několik dnů byl zasmušilý a nemluvil. —

„Co ti ten chlap povídal?“ ptal se konečně.

„Co by mi povídal! Povídal, co je pravda, a pračka proto nemusela být,“ odsekla Lidka a odešla ven.

Vavřinec za ní bolestně pohleděl. Divné tušení projelo mu srdcem. —

Za nějaký čas dostal Vavřinec i hoši ze vsi obsílku. Bránili se dost na úřadě, ale ničeho nepořídili proti „císařským mužům“, jimž nabili. Byli odsouzeni a Vavřinec jako jeden z hlavních práčů musel do vězení.

Když odcházel, pravila mu Lidka: „To máš z té pranice.“

„Lidko, Lidko, pamatuj, že s mou ženou!“

A smuten odešel.

* * *

Volným krokem kráčel Vavřinec z N-ého vězení. Nezalesklo se jeho oko, když z temné, úzké vystoupil komůrky, nevýskl radostí, když vyšel z města na stezku mezi lesy kráčel ku své chaloupce. Sklonil svou ubledlou tvář a jako v hlubokém zamýšlení kráčel dále. Seznal, že nebránil ženu svou, že jen mstil sebe, věděl, že Lidka se ani nezasmušila, když do žaláře odcházel, cítil bolestně, že se nezaraduje, až vstoupí na práh malé chaloupky. Přemýšlel již ve vězení o věcech, jež udály se onoho večera při muzice. Tu jasně poznal, že Lidka ho nemiluje. Vavřinec proklínal v duchu večer ten. Bolestí sevřelo se mu srdce, jež tak Lidku milovalo. A nebylo žádné naděje, že propast mezi nimi zmizí, nebylo žádné naděje!

Slunce se chýlilo k západu, když se k Žďárkům blížil. Chtěje ves minouti, nedal se cestou vozovou, ale kráčel přímo lesem. Kol se rozproudilo zlaté světlo zapadajícího slunce, ptactvo pělo mu poslední píseň na rozloučenou. Ticho panovalo kolem. Větve mladých boučků a bříz kolébaly se lehýnce v chladivém větru, dotýkajíce se, jako ve vroucím celování. Vavřincovi v tom poklidu lesa bylo ouzko. Jemu se zdálo, že čím více se své chaloupce blíží, že tím větší tíže na jeho prsa padá. — Sňal klobouk a setřel pot s horkého čela. Přišel k „matce“. Matka byla ohromná věkovitá jedle, pnoucí se na kraji malého ouvalu boučky porostlého. Povídali o ní, že z semene jejího vůkol veškerý les vyrostl. Vavřinec pod ní usedl, a skloniv hlavu do dlaní, přemýšlel.

Po chvíli ji vztyčil, pozorně naslouchaje. — Tam z ouvalu, v němž se již šero večerní rozkládalo, zaznívaly hlasy.

Utlumený hovor dorázel k uchu jeho a zdálo se mu, že slyší jméno své ženy — a teď slyšel své jméno. Vyskočil a chtěl se vrhnouti do houštiny, ale vzpamatovav se, plížil se houštinou dolů jako lišák, jenž hodlá kořist svou přepadnouti.

Ruka se mu chvěla, krev pobouřená hnala se mu prudce k hlavě.

Křečovitě stiskl trnovou hůl, hluboko do kyprého mechu ji vrážeje. Hovor zněl jasněji, šel dobrou cestou. Najednou se ale zastavil jako bleskem zasáhnutý a skryl se střehbitě za boučky, které jako dva bratří vedle sebe stály. Oko Vavřincovo divě vzplanulo, z prsou pobouřených dral se mu těžce dech. Tam stáli v nejhlubším ouvale pod starým bukem. Ženu jeho objímal strážník kol pasu a líbal její ústa. Hovořili tiše, ale vášnivě, a Vavřincovi se zdálo, že slyšel Lidčin pláč. Ted' se od ní odtrhl, jako by odejít chtěl, a ona — ó, nebesa! — vrhá se mu na prsa.

Vavřinec více neslyší. — Kolem se mu rozložila čirá tma, v níž jen viděl v jasném světle ženu nevěrnou a toho svůdníka. Chtěl vzkříknouti, až by se lesy zachvěly, aby srdci uvolnil, však z prsou nevyrazil ni hlásku. Lítost a hněv zuřily v jeho srdci, z něhož jiskra vjela do pravice, která bleskem švihla pádnou holí, a již učinil krok, aby zrádci konec učinil. — Vtom zdálo se mu, že vidí před sebou bledého strýce, laskavě mu žehnajícího na loži smrtelném a ruka Vavřincova klesla. Zašelestilo křoví, však ti tam v dole neslyšeli.

Vavřinec zakryl tvář a dvě veliké slze vyřinuly se mu z očí. Tiše, jak přišel, odešel a nikdy v životě nebylo mu trpčí cestou jít. Potácel se jako opilý. Najednou byl před chaloupkou, ani nevěděl jak. Bělela se ve stínu jako stánek pokoje a míru, a poklid dýchal vůkol temný les i luh, a jako věstitelka míru zaplála na jasném nebi hvězda; ale pro Vavřince bylo vše pusto — pusto.

Věděl, že jej žena nemiluje, ale že by ho tak zradila — ne, to hrozné!

U prahu chaloupky se zastavil a stál dlouho zamýšlen, než vešel.

Vkročiv do šeré světnice, vzal nedělní šat a co bylo jeho a svázal vše do uzlíku. Zrak jeho bloudil po světnici, až utkvěl na staré kronice. — Hleděl na ni chvíliku, pak vyšel s uzlíkem pod pázdí ven, přehodiv starý plášt přes ramena. Na lávce u dveří se usadil.

Vzpomínal, jak sem přišel, jak jej strýc laskavě uvítal, vzpomněl na Lidku, již měl za hvězdu večerní. A teď musí z milé chaloupky odejít navždy, nelze mu žít pod jednou střechou s Lidkou nevěnicí. Byli by to dnové smutní, plni hněvu a žluče! Jak přišel, tak odejde. Co si přinesl, to vezme, více nic. Ostatní není jeho. Však chtěl ještě jednou Lidku viděti, chtěl jí vše říci. —

Za první hvězdou zasvitlo sta jiných, a brzo pokrylo se nebe miliony hvězd, a ona nešla.

Za lesem vyšel měsíc a ona nešla. — Vavřinec bděl noc hrůznou, plnou bolu, hořkosti a hněvu. —

Noční mlha prchala, východ se rděl, za Borem vyšlo slunce, zaznělo v údolí klekání — a ona nepřišla. Vavřinec ještě seděl před chaloupkou. —

Minul den, pohasl i druhý — Lidku nespatřil. Nepřišla více. —

To bylo řečí a divení, když se rozneslo, že Lidka Světlých opustila muže a stala se „auseračkou“. Teď teprve povídali ti a oni, že se jim to hned u té muziky nelíbilo. Stará Mytysková vypravovala, že viděla, když byla v lese na stlaní, jak se Lidka s tím strážníkem potkala, že spolu proto asi nemluvili, poněvadž ona byla nedaleko.

Litovali Vavřince. „No mělo to být — co komu souzeno, to ho nemine. — Kdyby tak starý Světlý teď vstal! On se musí v hrobě obrátit. Nebyla od maličosti nic kalého.“

Onen mladý strážník dostal se ze Žďárek na jiné, lepší místo. Lidka šla s ním. Byli jako svoji. Lidka pocítila prudký lásky žár, když již byla ženou jiného. Nemohla mu odolati, mladý strážník byl jí životem. Pustila se na cestu křivou, a učinivši krok, udělala i druhý, démonická vášeň v náruživém srdci připoutala ji k muži tak, že zničila svazek manželský, aby se nemusila odloučit od svého miláčka.

Scházívala se s ním v lese na chvílku, na okamžik, a strážník, jemuž Lidka v srdci vzbudila touhu a vášeň, plížival se za nepřítomnosti Vavřincovy k osamělé chaloupce.

Lidka se lekla jeho smělého návrhu. Ale ohnivá slova strážníkova a žár v srdci přemohly ji. V ouvale lesním se rozhodla. — Zmizela. — Vavřinec slyšel, že je v městě dalekém, — nepátral po ní.

Léta minula. Vavřinec seděl za stolem, a maje hlavu na kroniku skloněnou spal. Četl pozdě do noci, až, umalen jsa, spánku se neubránil. U hlavy dohořívala lampa. Podzimní, studenou nocí vál sténající vítr a odnášel list po listu se žloutnoucích stromů. Mraky valily se po nebi, jako černé vlny rozbouřeného moře. Tiše spal Vavřinec a neslyšel, jak nocí zavzněla z daleka střelná rána. Dole ve vsi odtroubil ponocný hodinu s půlnoci.

Po chvíli teprv vyskočil a udiveně hleděl kolem. Zdálo se mu, že tloukl někdo na dveře. Čekal, až by se klepání opakovalo, však vše zůstalo ticho. Jen vítr sténající dul v okna chaloupky. Vavřinec vešel do síně a tázal se: „Klepal někdo?“ Ticho.

Zabušení ale prve uslyšel! Odšopl závoru, a otevřev jednu polovici dveří, ohlížel se kolem. Již chtěl zavřít, tu zpozoroval u prahu ležící postavu lidskou.

Byla to ženská. Vavřinec vyšel k ní. Když viděl, že hlasu jeho neslyší, objal ji, aby ji do světnice donesl. Položil jí ruku na bok, ale hned ji utrhl zpět. Byla mokrá. Jako bleskem projela mu myšlenka hlavou, že žena ta je pašerkou, jež nechťic se dostati do rukou pomezných strážníků prchala a na útěku kulí zasáhnuta byla.

Hned ji odnesl do chaloupky a na lože ji položil. Vzav konev běžel letem k studánce, jež za chaloupkou pod starým bukem se prýštila. Navrátil se, vzal ze stolku kusy starého plátna a roznítiv plamen lampy přistoupil k loži. Zář světla padla na líce zraněné ženy, jež prve pro tmu noční viděti nemohl.

Vavřincovi div lampa z ruky nevypadla. Před ním ležela přes třicet let čítající žena v chudobném pokrváceném oděvu, tvář její bledá, utrápená a na čele se uhostily vrásky.

Jako bez sebe stál tu Vavřinec drže v chvějící se ruce lampu. Za chvíli teprv zhluboka zavzdychl a ústa jeho zašeptala „Lidka“. Ano, byla to Lidka, jeho žena, pak „auseračka“ a teď pašerka. Jaké protivy!

Vavřinec vzpamatovav se postavil lampu na stůl. Rukou dovednou vymyl hlubokou ránu, z níž dosud krev prýštila, a pak ji obvázal. Vavřinec činil vše jako stroj. Hlavou mu hučelo na sta myšlenek, a srdce již jaksi ukolébáno, probudilo se, zacelená rána otevřela se znovu, krvácejíc.

Lidka otevřela oči. Uzřevši kalným, vytřeštěným zrakem Vavřince, zachvěla se a zaúpěvši zavřela opět oči.

Vavřinec seděl do rána u jejího lože.

Srdcem mu zašlehla divá radost, ale hned zmizela a bol jen v něm se uhostil.

Lidka žila se svým miláčkem jako žena. Láska jeho brzo však pominula a jí nastaly smutné časy hněvu a výčitek.

Rozešli se spolu. Lidka našla brzo jiného a tu již nestálo ji to přeměnění tolik boje. Otupěla. I nový poměr netrval dlouho. Lidka zpozorovala, že její oko tak nezáří jako jindy, že její krása vadne. Plakala hořce. Stála sama teď ve světě, nesměla se k nikomu obrátit. Měla domov, měla muže — již neměla nic. A přec zatoužila po domovu. Potloukala se v okolí, živíc se pašerstvím. Do Žďárek a k rodné chaloupce se neodvážila. Někdy, když se ubírala do Slezska, usedla na skalinu a hleděla s kopce na ždářské údolí, hleděla na bílou chalupu u zelenavého ouvalu. Cítila v srdci něco jako zármutek, ale nepoddá se, ne půjde prosit, nepůjde si pro hanu.

Toho večera, když ji Vavřinec našel přede dveřmi, šla ze Slezska. Zpozorovala ale, že po ní slídí a proto se dala napříč lesem vzhůru. Ale i tam stál strážník.

Musela prchnouti. Volal za ní třikrát, a když se nezastavila, střelil. Raněna jsouc dolezla k rodné chaloupce, nevědouc ani, že tam je, pak omdlela.

Jasný den se vzbudil. Lidka procitla z mrákotného spaní.

Vavřinec se jí ptal, zdali je jí lépe, vymyl znovu ránu i obvázal. Pak zmizel.

Lidce bylo hrozně u srdce. Tu ležela ve světnici, kde se narodila, kde s otcem tak spokojeně žila, kde mohla ještě podnes být blažena. Teď se navrátila domů plna hany. Všichni, co jí tolik lásky slibovali, zklamali ji, a ten, jemuž tak ukřivdila, ošetřoval ji bez výčitky. Kam odešel? Tak dlouho nejde. A rána pálila; cítila, že plamen na celé tělo z ní vychází. Vavřinec nejde. Snad ji tu nechce nechat bez pomoci zahynout, snad se nechce vymstít? Chvěla se na celém těle, zima a horko se jí zmocnilo.

Slyšela střelnou ránu, slyšela kroky za sebou, před ní se stavěl Vavřinec s pravicí hrozící. Tam z koutka vychází stařec bělovlásý, vážně a přísně na ni pohlíží. Lidka zaúpěvši, zavřela oči.

Dveře se otevřely a do světnice vstoupil Vavřinec s lékařem.

„Zlá rána, smrtelná,“ děl lékař s vážnou tváří.

Předepsal léky, poručil Vavřincovi, co má dělat, a odešel. Ten vše pilně vykonával. Lidce se přitížilo. Anděl smrti zašuměl nad její hlavou.

Pohnut stál Vavřinec u lože maje její ruku ve své.

„Odpustíš mně, Vavřinče?“ šeptala.

„Bůh ti odpustí,“ mluvil pohnutým hlasem Vavřinec, „já již odpustil.“

Její černé oči zaleskly se a vděčně utkvěly na bledé, zestárlé tváři Vavřincově. Druhý den ráno zazněl po údolí umíráček. Slušný pohřeb vystrojil Vavřinec své ženě.

„Bůh jí rač odpustit, nezasloužila si toho,“ povídali si lidé. „Hodný muž ten Světlý.“

* * *

Chaloupce na samotě říkají dosud „u Světlých“, ač Vavřinec se z ní vystěhoval. Žil tiše dole ve vsi v podruží. Vídával jsem v kostele často vysokého starce s bílou, dopředu nachýlenou hlavou. Modlil se růženec v kostele sedě v poslední lavici. Po mši svaté zastavil se vždy u dvou hrobů. Dřímalí v nich starý Světlý a vedle dcera jeho Liduška. Modlil se za oba. Není tomu dávno, co ho vedle nich uložili.